

הרב דוד אייגנר

תקציר הלכות הנבטה ביתית

הקדמה

ישנם רבים שמנביטים בבית מיני זרעים שונים, ולאחר ההנבטה אוכלים אותם, לצורכי תזונה. על פי רוב מנביטים מיני קטניות שונים (שעועית מש, חומוס), וזרעים שונים (זרעי חסה, חיטה ועוד). ישנן שתי שיטות מרכזיות להנבטה זו: שיטה אחת היא הכנסת הזרעים לרשת והרטבתם על ידי אדי מים או זרם מים, שיוצרים לחות, וכך הזרעים נובטים. שיטה שנייה היא הכנסת הזרעים לרשת והשרייתם במים או במצע גידול, עד נביטתם.

א. חיוב תרומות ומעשרות מנביטים

אין חיוב להפריש תרומות ומעשרות מנביטים שהונבטו בבית, ויש מחמירים ומפרישים בלא ברכה¹.

ב. הזרעים

זרעים שראויים למאכל אדם גם בלא הנבטה (כגון גרעיני חיטה, חומוס וכדומה) יש לעשר אותם לפני שמנביטים אותם. זרעים שאינם ראויים למאכל אדם בלא הנבטה (כגון זרעי צנונית, אספסת-אלפלפא), אין חיוב לעשר אותם לפני שמנביטים אותם (ולגבי חיובם לאחר ההנבטה, ראה לעיל סעי' א).

ג. איסור כלאיים

יש איסור כלאיים גם בצמחים שמגדלים אותם בהנבטה ביתית, משום שהמגדל רוצה בצמיחתם המשותפת של כל הצמחים².

1. בשאלה זו נחלקו האחרונים, אם יש חיוב הפרשת תרומות ומעשרות בצמחים שמנביטים אותם בבית. לדעת הרב אליהו (פסקי הלכות, זרעים) מכיוון שעושים כאן פעולה מכוונת שמטרתה היא הצמחה, יש להפריש תרומות ומעשרות מנביטים אלו. וכן ישנם הסוברים שהשרשה במים דינה הוא כהשרשה בקרקע (הרב פרנק). אולם יש רבים שמקילים בדבר, משום שהם סוברים שהשרשה היא רק בקרקע ולא במים, וכן מדובר ברובם המוחלט של המקרים בפעולה בבית, כך שיש עוד צד להקל, ראה התורה והארץ, ח"ד עמ' 33-39, הרה"ג יעקב אריאל והרב עזריאל אריאל.

2. יש מקרים שבהם הותרה זריעה זמנית, כגון זריעה להשחתה, כשהגידול האחד מזיק לגידול השני, אך כאן המטרה היא שיהיה צימוח משותף של שני הצמחים, גם אם המטרה היא זמנית בסופו של דבר. אמנם, יש שמקילים במקרה של הנבטה באדי מים בלבד, להנביט את כל המינים יחדיו, ואין בכך בעיה של כלאיים, ראה 'איסור כלאי זרעים בהבטה ביתית של קטניות', הרב יואל פרידמן, אמונת עתיך 89 (תשע"א), עמ' 74-76.

ד. הכנסה לרשת לפני שבת

מותר להכניס את הזרעים לתוך מים לפני שבת, גם אם יודעים שייתכן שחלק מהם יתחילו לנבוט בשבת.³

ה. הוצאה בשבת מהרשת

אם רוצים להשתמש בנבטים בשבת, יש להוציא את הנבטים ממקום הנבטתם לפני שבת, ולהניח אותם בכלי אחסון שאינו מקום גידולם. אם לא עשו כן, אסור להשתמש בהם בשבת; כיוון שהוצאתם בשבת ממקום גידולם הטבעי נחשבת ל'עוקר דבר ממקום גידולו', ואסורה בשבת משום תולדת קוצר.⁴

ו. הנבטת נבטים בשמיטה

בשמיטה, מותר להנביט נבטים בתוך רשת, אם ההנבטה נעשית בתוך הבית.⁵

3. זאת משום שברגע ההכנסה למים, המלאכה הסתיימה, וכעת הפעולות כבר נעשות מעצמן (שו"ע, או"ח סי' רנב סעי' א). וכך מקובל, לזרוע בשדות רגילים בכל ימות השבוע, ולא לחשוש לנביטה שתהיה דווקא בשבת.

4. תודתי לרב אהוד אחיטוב על ההנחיות הנ"ל, ראה אמונת עתיך, 100 (תשע"ג), עמ' 22-23.

5. ועי' במה שכתב הגר"י אריאל, אמונת עתיך 13 (תשנ"ז), עמ' 14-18; הרב יהודה עמיחי, התורה והארץ ו, עמ' 360-363. אמנם יש לציין כי ישנם הסוברים שבתים צמודי קרקע, או דירות שמצויות בקומה 0 - הרצפה שלהם בטלה לקרקע (מנחת שלמה א, סי' מא אות ב), ולכן זריעה בהם נחשבת לזריעה בקרקע. הרוצה להחמיר כדעתם, עליו להנביט בתוך כלי שאין בו חורים.